

Іванов С. М.

кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу теорії економіки і фінансів НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, ivanovsn@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3994-280X>

Клименко К. В.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Савостьяненко М. В.

старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, savomax@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6712-5831>

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ НА СЕРЕДНЬОСТРОКОВУ ПЕРСПЕКТИВУ

Анотація. Проаналізовано стратегії співпраці міжнародних фінансових організацій з Україною в розрізі пріоритетних напрямів на середньострокову перспективу. На основі дослідження світового досвіду та широкого спектра документів сформульовано пропозиції щодо можливостей імплементації ефективних підходів і практик у частині подальшої розбудови управління ресурсами міжнародних фінансових інституцій в Україні; визначено напрями співробітництва з ними й перспективні підходи стосовно залучення міжнародного фінансування та технічної допомоги; обґрунтовано стратегічні орієнтири розвитку та шляхи підвищення ефективності міжнародної фінансової співпраці в контексті реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами, Стратегії "Україна – 2020", Стратегії ЄБРР для України на 2018–2023 роки, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019–2022 роки, Концепції партнерства зі Світовим банком тощо. Визначені в дослідженні стратегічні напрями націлені на посилення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на інноваційних та інвестиційних засадах, підвищення рівня життя, добробуту й забезпечення рівних можливостей громадян, підтримку структурних зрушень за рахунок розвитку високотехнологічних перспективних секторів економіки.

Ключові слова: стратегія, середньострокові пріоритети, міжнародні фінансові організації (МФО), міжнародне партнерство.

Табл. 1. Літ. 20.

Serhii Ivanov

Ph. D. (Economics), Associate Professor, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, ivanovsn@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3994-280X>

Kateryna Klymenko

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, klymenko_kateryna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Maksym Savostianenko

SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, savomax@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6712-5831>

STRATEGIC GUIDELINES OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL PARTNERSHIP OF UKRAINE IN THE MEDIUM-TERM

© Іванов С. М., Клименко К. В., Савостьяненко М. В., 2020

Abstract. *The article analyzes the strategies of cooperation of international financial organizations with Ukraine in the context of priority areas of cooperation in the medium term. Based on the study of international practices and documents of international organizations, the authors have formulated proposals on the possibilities of implementing effective approaches and practices in the further development of financial resources management of international financial institutions in Ukraine; strategic directions of cooperation with international organizations have been identified and perspective approaches for attracting international financing and technical assistance have been outlined; strategic development orientations and ways of enhancing the effectiveness of Ukraine's international financial cooperation in the context of the implementation of the national strategy for reforming the system of public financial management, Strategy - 2020, EBRD Strategy for Ukraine for 2018-2023, the Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Mid-term Strategy for 2019-2022 years, World Bank Partnership Concepts and more. The authors outline and summarize the scientific and methodological approaches and make proposals for the development and modernization of strategic approaches to the regulation of Ukraine's international financial cooperation. In particular, the study identifies key areas, tasks, results of attracting international financial assistance from international organizations, cooperation with international financial institutions by 2025, in accordance with the current state program documents. The strategic directions identified by the authors in the study are aimed at enhancing the competitiveness of the domestic economy on the innovation and investment bases, improving the standard of living, welfare and equal opportunities of citizens, supporting structural changes due to the development of high-tech perspective sectors of the economy.*

Key words: strategy, medium-term priorities, international financial institutions (IFIs), international partnership.

JEL classification: E42, F33, F35.

Иванов С. Н.

кандидат экономических наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела теории экономики и финансов НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

Клименко Е. В.

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела международных финансов и финансовой безопасности НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

Савостьяненко М. В.

старший научный сотрудник отдела международных финансов и финансовой безопасности НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ФИНАНСОВОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАИНЫ НА СРЕДНЕСРОЧНУЮ ПЕРСПЕКТИВУ

Аннотация. *Проанализированы стратегии сотрудничества международных финансовых организаций с Украиной в разрезе приоритетных направлений на среднесрочную перспективу. На основе исследования мирового опыта и широкого спектра документов сформулированы предложения, касающиеся возможностей имплементации эффективных подходов и практик в части дальнейшего развития управления ресурсами международных финансовых институтов в Украине; определены направления сотрудничества с ними и перспективные подходы по привлечению международного финансирования и технической помощи; обоснованы стратегические ориентиры развития и пути повышения эффективности международного финансового сотрудничества в контексте реализации Стратегии реформирования системы управления государственными финансами, стратегии "Украина – 2020", Стратегии ЕБРР для Украины на 2018–2023 годы, Программы деятельности Кабинета Министров Украины, Среднесрочной стратегии управления*

государственным долгом на 2019–2022 годы, Концепции партнерства со Всемирным банком и т. п. Определенные в исследовании стратегические направления нацелены на усиление конкурентоспособности отечественной экономики на инновационной и инвестиционной основах, повышение уровня жизни, благосостояния и обеспечение равных возможностей граждан, поддержку структурных сдвигов за счет развития высокотехнологичных перспективных секторов экономики.

Ключевые слова: стратегия, среднесрочные приоритеты, международные финансовые организации (МФО), международное партнерство.

Стратегічні напрями розвитку України потребують удосконалення процесу формування й реалізації зовнішньої політики, адекватного аналізу партнерських відносин з іншими країнами й окреслення пріоритетних векторів співробітництва з надійними партнерами – як державами, так і міжнародними фінансовими інституціями. Таке стратегічне партнерство передбачає взаємодію, якій передують об'єднання зусиль країн-партнерів задля досягнення цілей у пріоритетних сферах співпраці в середньо- та довгостроковому періодах з метою забезпечення стрімкого поступу держави.

У нинішніх реаліях вкрай важлива співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (МФО), які надають довгострокове фінансування пріоритетних проєктів розвитку на найвигідніших умовах для розбудови стратегічних секторів економіки й інфраструктури, здійснення структурних реформ, відкриваючи доступ до найкращої світової практики, стандартів і професійної експертизи проєктів.

Різним аспектам зазначеного питання присвячені праці А. А. Кадацької, Т. В. Кожухової, В. П. Колосової та інших науковців і практиків [1–3]. Так, А. А. Кадацька досліджує особливості відносин між нашою країною і Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), членства нашої країни в ЄБРР, а також статусу Постійного представництва Банку в Україні в міжнародно-правовому аспекті. При цьому авторка спирається на національні законодавчі й нормативно-правові акти, спрямовані на імплементацію міжнародно-правових норм щодо діяльності ЄБРР в Україні [1]. Т. В. Кожухова аналізує сучасний стан фінансування Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР) і Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) проєктів розвитку в Україні, висвітлює основні стратегічні аспекти діяльності Світового банку щодо підтримки цих проєктів [2]. У публікаціях В. П. Колосової розкрито проблеми організаційного й інституційно-правового забезпечення співпраці України з МФО [3], механізм залучення їхніх коштів, питання правової безпеки [4].

У монографії за редакцією академіка Т. І. Єфименко висвітлено найпроблемніші аспекти удосконалення управління державними фінансами – бюджетними видатками, державними інвестиціями, державним боргом, підприємствами державного сектору [5]. Запропоновано напрями стабілізації державних фінансів в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС та в рамках міжнародного співробітництва.

Академік О. Г. Білорус розкриває закономірності формування світ-системи фінансово-економічного глобалізму, сутність і наслідки процесів фінансіалізації і гіперфінансіалізації, а також обґрунтовує дію об'єктивних законів

глобальної фінансової неоконвергенції й випереджального зростання фінансового капіталу в структурі глобального капіталу [6]. Автор, зокрема, звертає увагу на співпрацю з МФО.

Попри вагомий науковий доробок стосовно дослідження сфери міжнародного фінансового співробітництва, питання визначення нових стратегічних шляхів взаємодії України з МФО на сьогодні розкрито не повною мірою.

Метою статті є висвітлення та узагальнення науково-методичних підходів і пропозицій щодо розроблення та модернізації стратегічних підходів до регулювання міжнародної фінансової співпраці України, зокрема визначення ключових напрямів, завдань, очікуваних результатів залучення допомоги МФО, співробітництва з ними до 2025 р. відповідно до чинних державних програмних документів.

В основу співпраці з МФО покладено стратегії партнерства, які враховують специфіку кожної країни, її пріоритети й стратегічні завдання, основні напрями діяльності тієї чи іншої організації. У зв'язку з частою актуалізацією пріоритетів і завдань, які постають на кожному конкретному етапі розвитку країни, у тому числі через нестабільну економіко-політичну ситуацію, посилення зовнішніх та внутрішніх викликів та загроз, питання співробітництва також уточнюються: змінюються, поглиблюються, доповнюються. Це зумовлює періоди, на котрі розрахована дія стратегії, що зазвичай у світовій практиці є середньостроковими.

Розглянемо окремі питання, пов'язані зі станом розроблення та імплементації стратегій партнерства між Україною та провідними МФО.

Так, 20 червня 2017 р. Радою виконавчих директорів Групи Світового банку (ГСБ) було ухвалено Концепцію партнерства на 2017–2021 роки [7], яка підтримує зусилля країни на шляху досягнення стійкого економічного відновлення на користь усіх громадян. Концепція зосереджена на забезпеченні ефективної роботи ринків, створенні умов для фіскальної та фінансової стабільності й поліпшення надання послуг населенню.

Концепція визначає п'ять стратегічних цілей:

- 1) економічне зростання: на основі збільшення обсягів експорту та інвестицій, реалізації податкової та митної реформ, дерегуляції, земельної реформи, приватизації, реформування енергетики й підтримання макроекономічної стабільності шляхом продовження фіскальної консолідації;
- 2) ефективне урядування: проведення реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;
- 3) розвиток людського капіталу: реформування системи охорони здоров'я, освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки, розвитку культури і спорту;
- 4) верховенство права і боротьба з корупцією: підтримка ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;
- 5) безпека та оборона: захист суверенітету й територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян [7].

Концепція сприяє досягненню Україною подальшого поступу в забезпеченні сталого та інклюзивного відновлення економіки на підставі програми, що спрямована на належне функціонування ринків, створення умов для фіскальної та фінансової стабільності, а також підвищення якості надання послуг. Ця програма відповідає подвійній меті ГСБ – ліквідація крайньої бідності та сприяння спільному добробуту [7].

Рада директорів ЄБРР 3 жовтня 2018 р. затвердила Стратегію для України на 2018–2023 роки [8]. Новий документ відкриває більше можливостей для діяльності банку в Україні та дає змогу збільшити обсяги кредитування проєктів [9]. Крім того, Стратегія передбачає підтримку реформ шляхом нарощування конкретних інвестицій як у публічний, так і у приватний сектор. ЄБРР зосередиться насамперед на підвищенні конкурентоспроможності та ефективності управління через реформування держсектору, що наразі працює не на повну силу й недостатньо продуктивно, підтримуючи впровадження найкращої операційної та управлінської практики в приватних компаніях (з продовженням значної підтримки малого й середнього підприємництва), зміцнення стійкості економіки внаслідок посилення енергетичної безпеки і забезпечення належного функціонування фінансового сектору, а також євроінтеграційні прагнення України. Банк також підтримуватиме на рівні окремих проєктів перехід до “зеленої” економіки як невід’ємну складову конкурентоспроможного та стійкого економічного розвитку, а також намагатиметься сприяти інклюзивному й гендерно рівному зростанню з приділенням основної уваги відповідності навичок як важливому елементу конкурентоспроможності згідно з Гендерною стратегією та Стратегією економічної інклюзії, ухваленими Радою директорів ЄБРР.

Передусім Банк реалізовуватиме проєкти, в яких інвестиції гармонійно поєднуються з політичними змінами, оскільки такий підхід вже виявився високоефективним під час виконання Пакета кризового реагування в Україні. Продовжуючи діяльність в основних напрямках згідно з цим Пакетом, які залишаються актуальними, ЄБРР розширюватиме й поглиблюватиме зусилля, націлені на досягнення таких стратегічних пріоритетів у 2018–2023 рр.:

- сприяння приватизації та комерціалізації державного сектору з метою підвищення рівня конкурентоспроможності та ефективності управління;
- забезпечення верховенства права, конкуренції та рівних умов діяльності у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують найкращу практику;
- посилення енергетичної безпеки шляхом ефективного регулювання, лібералізації ринку, диверсифікації та збільшення виробництва, а також підвищення енергоефективності;
- збільшення стійкості фінансової системи через зміцнення банківського сектору та розвиток ринків капіталу;
- покращання інтеграції шляхом сприяння торгівлі, розширення інфраструктурних зв’язків та підтримки конвергенції зі стандартами ЄС [10].

Перспективною, на нашу думку, має стати співпраця України та ЄБРР у напрямках, які сприятимуть досягненню нею Цілей сталого розвитку (ЦСР),

проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 № 70/1, а саме: подолання бідності (ЦСР 1); досягнення продовольчої безпеки (ЦСР 2); забезпечення: здорового способу життя (ЦСР 3), раціонального використання водних ресурсів (ЦСР 6), загального доступу до недорогого, надійного й сучасного енергопостачання, включаючи відновлювані джерела енергії (ЦСР 7); сприяння всеохоплюючому й сталому економічному зростанню (ЦСР 8), а також всеосяжній і сталій індустріалізації та втіленню інновацій (ЦСР 9); підвищення екологічної безпеки (ЦСР 10) та ін.

Ще один документ – Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” [11] – визначає мету, вектори руху, дорожню карту, пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення і розвитку. Її метою є впровадження в країні європейських стандартів життя та вихід на провідні позиції у світі. Реалізація Стратегії передбачає досягнення 25 ключових показників, що оцінюють перебіг виконання реформ та програм, серед яких увагу акцентовано на таких: максимальне відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, яке, за розрахунками МВФ, не повинне перевищувати 3 %; максимальне відношення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до ВВП (за розрахунками МВФ має не перевищувати 60 % (відповідно до Маастрихтських критеріїв конвергенції)).

З огляду на викладене та для оптимізації структури державного боргу в співвідношенні вартості обслуговування й ризиків за збереження прийнятнього рівня навантаження на державний бюджет у червні 2019 р. Уряд прийняв Середньострокову стратегію управління державним боргом на 2019–2022 роки (далі – Стратегія), головна мета якої полягає в оптимізації структури державного боргу з точки зору співвідношення вартості обслуговування та ризиків зі збереженням прийнятнього рівня боргового навантаження. Очікується, що відношення боргу до ВВП ще до кінця 2022 р. не перевищить 43 % [12].

У структурі державного боргу України, порівняно з іншими країнами з подібними показниками, переважає зовнішній борг. Якщо в провідних державах світу основним джерелом запозичень є внутрішній ринок, то в нашій країні, за оцінками експертів Міністерства фінансів України, 56 % становлять зовнішні запозичення. Реалізація Стратегії допоможе з часом зменшити боргове навантаження на державний бюджет.

Варто зауважити, що стратегічні орієнтири співпраці України з МФО дедалі більше висвітлюються в програмних документах Уряду, наприклад, у Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки [13] та плані заходів з її реалізації [14]. Зокрема, заплановано визначення спільно з міжнародними організаціями загальних підходів до проведення оцінки ефективності й доцільності видатків – секторальної (з метою виявлення неефективних або неактуальних видатків і підвищення ефективності секторальних політик) та горизонтальної, результати якої допоможуть виконати завдання зазначеної Стратегії. Вжиття цих заходів сприятиме усуненню неузгодженостей на рівні державного управління й підвищенню його ефективності, стратегічному об’єднанню напрямів реформи, а також здійсненню секторальних реформ [14, п. 6 розд. II].

Згідно з Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року, кінцевий варіант якої був затверджений Правлінням Національного банку України через рік після активного обговорення між державними регуляторами в особі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національного банку України та за участю широкого кола громадських організацій, реформування повинне проводитися в усіх сегментах – банківському, небанківських фінансових установ, на фондовому ринку та ринку капіталу. Однак такі реформи будуть ефективними лише за умови комплексних перетворень, а саме: стосовно учасників фінансового ринку (різних форм власності) – забезпечення розвитку його інфраструктури на засадах збалансованості економічних інтересів, довіри й відповідальності, дотримання прав споживачів фінансових послуг, посередників, держави та формування конкурентного, прозорого, ефективного фінансового ринку з дієвими механізмами регулятивного впливу на його кон'юнктуру й розвиток інституцій, а також реалізації програм співробітництва з ЄС, МВФ, Світовим банком, ОЕСР, ЄБРР, Європейським інвестиційним банком та іншими МФО, асоціаціями й регуляторами [15].

Однією з цілей визначено залучення довгострокового пільгового фінансування від МФО для впровадження інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток ключових галузей національної економіки. Важливим є поглиблення співпраці з міжнародними інституціями щодо імплементації структурних реформ у сферах, що є найуразливішими, зміцнення довіри іноземних інвесторів і зниження надалі вартості залучення комерційних кредитів [14].

У світі на початку XXI ст. відбуваються кардинальні трансформації, що супроводжуються зміною геополітичних конфігурацій. Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, зумовила невизначеність перспектив світової та національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації суспільних систем. Криза виявила глибинні вади глобальної економічної моделі, сприяла усвідомленню необхідності системних змін економічного і соціального порядку.

На тлі посилення загроз і зростання нестабільності у світі постають нові виклики міжнародній безпеці в сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій сферах. Такі загрози, як поширення зброї масового ураження, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція, піратство, ескалація міждержавних і громадянських конфліктів, стають дедалі інтенсивнішими, охоплюють нові регіони та держави. Посилюються регіональні небезпеки, які за негативними наслідками можуть мати потенціал глобального впливу. Спостерігається небезпечна тенденція перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права. Застосування сили і погрози силою повернулося до практики міжнародних відносин, у тому числі в Європі [16].

Згідно з пунктами 2 "Реалізація нагальних завдань політики національної безпеки" та 4 "Політика національної безпеки України" розділу 2 "Засади захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави" Стратегії національної безпеки України [16] визначено такі аспекти: розширення мож-

ливостей держави із захисту національних інтересів через ефективну систему забезпечення національної безпеки, обороноздатності держави та незалежний, збалансований і відповідальний зовнішньополітичний курс; формування безпечного міжнародного середовища, сприятливого для реалізації національних інтересів України, її утвердження як впливової регіональної держави, зростання впливу у глобалізованому світі; забезпечення інтеграції до Європейського Союзу; сумлінне виконання взятих міжнародних зобов'язань; послідовне дотримання політики позаблоковості з використанням у національних інтересах механізмів глобальної безпеки тощо.

Одним із основних завдань політики національної безпеки в зовнішньополітичній сфері є: розширення та поглиблення економічного співробітництва з іноземними державами й міжнародними організаціями, надання допомоги вітчизняним суб'єктам господарювання за кордоном, сприяння залученню іноземних інвестицій та диверсифікації джерел і маршрутів постачання сировинних ресурсів, насамперед енергоносіїв; активізація взаємодії з міжнародними регіональними організаціями, участь у здійсненні багатосторонніх проєктів, інтенсифікація взаємодії в рамках Центральноєвропейської ініціативи, Вишеградської групи, Організації Чорноморського економічного співробітництва, розширення участі у проєктах, що реалізуються в рамках ініціатив ЄС "Східне партнерство" та "Чорноморська синергія" тощо [16].

На рівень фінансової безпеки держави істотно впливає міжнародна торгова складова, у структурі якої значну частину мають кредитні ресурси МФО.

Стратегією національної безпеки України [16] серед актуальних загроз визначені економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення. Однією з причин їх виникнення є високий рівень "тінізації" та криміналізації національної економіки. Основним змістом реформ є створення умов для подолання бідності й надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи – членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС.

Ключовою умовою нової якості економічного зростання, згідно зі Стратегією, є забезпечення економічної безпеки шляхом [16]:

- створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;
- розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;
- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;
- забезпечення цілісності та захисту інфраструктури, зокрема критичної, в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;

- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів МФО, дієвого контролю за станом державного боргу;
- стабілізації банківської системи, підвищення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів тощо.

Крім того, трансформаційні процеси в Україні протягом останніх десятиліть супроводжуються постійними економічними загрозами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, з чим пов'язане питання ресурсного забезпечення розвитку. Ефективно протидіяти викликам фінансовій безпеці держави можна лише за умови сталого функціонування системи своєчасного виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому.

Фінансова безпека – одна з найважливіших складових та якісних характеристик фінансової системи, що відображає її здатність до формування оптимальних умов розвитку, стабільного забезпечення ресурсами для розширеного відтворення, а також до поступової реалізації фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях. Удосконалення нормативно-правового забезпечення міжнародного фінансового співробітництва сприятиме підвищенню дієвої співпраці з МФО у сфері залучення допомоги. Це, у свою чергу, матиме позитивний вплив на такі складові фінансової безпеки країни, як банківська, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна, і стимулюватиме зміцнення вітчизняної фінансової системи, проведення структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання.

Сучасний період розвитку міжнародних фінансів характеризується накопиченням ризиків і загроз, пов'язаних з ескалацією бюджетно-боргових проблем розвинутих країн, а також істотним погіршенням стану суверенних фінансів країн, що розвиваються. Тому є потреба в подальшому опрацюванні питань, пов'язаних з уточненням теоретичних засад забезпечення фінансової безпеки держави в контексті залучення ресурсів МФО. Розроблення заходів із мінімізації ризиків у процесі управління державними фінансами та реалізації співробітництва України з МФО є важливим чинником забезпечення фінансової безпеки.

Через посилення загроз міжнародного середовища, а також загального погіршення доступу до фінансування для України актуалізується потреба у збалансованому розвитку співпраці з МФО, що є важливим джерелом мобілізації ресурсів для забезпечення структурних реформ, підтримки бюджету, зниження ризиків гальмування економічної динаміки, а також попередження ризиків посилення інфляційного тиску та стану бюджету, пов'язаних із цінами на енергоносії.

Для ґрунтовнішого аналізу та пошуку оптимальних шляхів розв'язання зазначених вище проблемних аспектів у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України в розділі 6 (ціль 6.5) наголошено на важливості поглиблення співпраці з МФО та країнами-партнерами як у сфері імплементації структурних реформ, так і з метою залучення фінансування на пільгових умовах, що

забезпечить зміцнення довіри іноземних інвесторів, зниження вартості державних запозичень та покращання стійкості державних фінансів [17].

Кабінет Міністрів України схвалив 27 грудня 2018 р. Концепцію підвищення ефективності впровадження спільних з МФО проектів (далі – Концепція). Концепція передбачає зміну підходів до вибору проектів для фінансування МФО, а також збільшення відповідності проектів наявним пріоритетам України. Вона містить варіанти рішень для збільшення середнього рівня вибірки доступних коштів МФО й поліпшення проектного менеджменту на різних рівнях, що передбачає розроблення інструментів для мінімізації валютних ризиків, формування платформи для обміну інформацією та багаторівневої системи моніторингу проектів, регулярні огляди портфеля кредитів та створення відкритого реєстру проектів МФО.

Зокрема, поставлено мету протягом 2018–2021 рр. посилити результативність і ефективність співпраці з МФО, зокрема збільшити частку проектів, що фінансуються ними в національній валюті. У Плані заходів Концепції на липень 2019 р. (Компонента 4: Дерегуляція, п. 6), було заплановано розробити спільно з НБУ підходи й інструменти для мінімізації валютних ризиків за контрактами проектів МФО, включаючи кредитування в гривні [18]. Це дасть змогу вже у 2019 р. істотно збільшити вибірку за проектами, фінансованими МФО, а отже, суму інвестицій і кредитів на проекти з енергоефективності, розвитку транспорту та інфраструктури, малого й середнього бізнесу, комунальних і місцевих проектів та приватних компаній.

Ключовою метою Міністерства фінансів України у сфері співпраці з МФО у 2018–2021 рр., відповідно до Концепції, є підвищення результативності та ефективності співробітництва за такими параметрами [18]:

- збільшити середній рівень вибірки доступних коштів МФО до 70 % для проектів ЄБРР, 35 % для МБРР, 20 % для ЄІБ, 10 % для KfW – до кінця червня 2019 р. і до 75 % для ЄБРР, 40 % для МБРР, 25 % для ЄІБ, 12 % для KfW – до кінця 2019 р.;
- забезпечити першочергову підготовку проектів МФО в секторах, які визначені пріоритетними в національних стратегічних та програмних документах;
- запровадити каскадний підхід для покращання процедури оцінки й вибору проектів;
- збільшити охоплення інвестиційними проектами, які фінансуються МФО, з метою підтримки процесу децентралізації в Україні;
- змінити підхід до розроблення проектів МФО: від спрямування коштів через державний бюджет та під державні гарантії до кредитування органів місцевого самоврядування й надання місцевих гарантій, таким чином зменшуючи рівень державного і гарантованого державою боргу та сприяючи розвитку регіонів;
- посилити спроможність з проектного менеджменту на різних рівнях;
- удосконалити систему моніторингу реалізації проектів МФО;
- збільшити частку проектів, фінансованих МФО в національній валюті.

Водночас варто оцінити спроможність української сторони ефективно використовувати кошти, які готові надавати МФО, і дотримуватись пріори-

тетів розвитку [18]. Реалізація Концепції буде забезпечена вжиттям ключових заходів щодо підвищення ефективності впровадження спільних з МФО проєктів (таблиця).

Окреслені пріоритети свідчать про активізацію державної політики у сфері співробітництва з МФО в контексті фінансування посткризового відновлення в Україні з максимальною концентрацією уваги на безпекових, інтеграційних факторах та забезпеченні фінансової стійкості.

Слід наголосити, що розвиток співробітництва України з ЄІБ не підкріплено стратегічним документом щодо взаємної співпраці, як у двосторонніх відносинах з основними МФО. Прийняття скоординованої, виваженої Стратегії на середньострокову перспективу, яка визначатиме пріоритети й операційні цілі, вкрай необхідне. Це сприятиме плановому, поступовому, ефективному розгортанню двосторонніх відносин.

Т а б л и ц я

Ключові заходи з реалізації Концепції

Ключові заходи	Коротка характеристика
Планування та пріоритизація	Розроблення рекомендації щодо залучення коштів МФО на реалізацію пріоритетів уряду; запровадження каскадного підходу до оцінювання та відбору проєктів МФО; забезпечення залучення адресної технічної допомоги для підтримки проєктів на стадії ініціювання та підготовки проєктів
Координація та моніторинг	Аналіз системи моніторингу, персоналізація відповідальності за виконання проєктів, забезпечення якісного звітування, своєчасного виявлення й реагування на проблемні питання
Підвищення прозорості	Запровадження відкритого реєстру проєктів МФО з можливістю аналізувати і контролювати процес впровадження проєктів в реальному часі
Розбудова спроможності	Розроблення оптимальних підходів до посилення спроможності на рівні Міністерства фінансів України, бенефіціарів, галузевих міністерств, у тому числі за допомогою експертів Офісів реформ та залучення експертів з відповідних МФО. Створення бази даних експертів з реалізації проєктів МФО для використання лінійними міністерствами та бенефіціарами
Дерегуляція	Удосконалення нормативно-правових актів щодо спрощення процедур погодження та гармонізації дозвільних документів для проєктів будівництва; розроблення варіантів використання платформи Prozorro для здійснення закупівель за процедурами МФО; забезпечення гармонізації національних будівельних стандартів з директивами ЄС; формування спільно з НБУ підходів та інструментів мінімізації валютних ризиків за контрактами проєктів МФО, включаючи кредитування в національній валюті; унормування процедури і строків розроблення порядку відбору кінцевих бенефіціарів відповідальними виконавцями проєктів
Першочергові заходи в розрізі МФО	Внесення змін до договорів із відповідальними виконавцями/бенефіціарами за проєктами Світового банку для запровадження електронної вибірки коштів (e-disbursement); розроблення механізму SWAP-операцій спільно з НБУ та МФО тощо

Складено авторами.

Названа Стратегія, на наш погляд, може мати таку структуру [19, с. 18]:

- 1) розділ щодо огляду діяльності Банку за попередні періоди та поточний інвестиційний портфель зі змістовним аналізом впливу кредитно-інвестиційної діяльності ЄІБ на процес реформування економіки за весь період співпраці з Україною;
- 2) оцінка поточного операційного середовища, де проаналізовано активні чинники й ключові умови проведення реформ в Україні;
- 3) стратегічні напрями та пріоритети операційної діяльності на період реалізації Стратегії, зокрема в контексті запобіганням ризикам дестабілізації національної економіки;
- 4) співробітництво ЄІБ із іншими МФО й донорами з оцінкою його потенційного кумулятивного ефекту;
- 5) інструменти та механізми реалізації співпраці: конкретизація форм кредитів, можливостей отримання пільг, зокрема в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства, розвиток і поглиблення подальшого співробітництва в межах програми “Східне партнерство”, стимулювання прямих іноземних інвестицій тощо.

Розроблення нової редакції Стратегії співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2020–2025 роки (далі – Стратегія співробітництва до 2025 р.) нині є першочерговим завданням, виконання якого сприятиме узгодженню пріоритетних напрямів партнерства на середньострокову перспективу й акумулюванню ресурсів міжнародних партнерів, коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел для здійснення проектів розвитку в ключових галузях зі збереженням прийняттого рівня зовнішнього держборгу і досягнення позитивних зрушень в економіці [20, с. 276].

Продуктивне співробітництво з МФО є максимально вигідним для України в контексті залучення та використання фінансово-кредитного потенціалу в умовах зatoryжної економічної нестабільності й зовнішньої агресії. МФО також залишаються одним із каталізаторів розвитку міжнародної фінансової співпраці, розширюючи її завдяки залученню партнерів до співфінансування проектів, збільшуючи фінансування у ключових сферах. Державна політика в цій сфері має відповідати реальним тенденціям. Розроблення нових стратегічних документів повинне забезпечити режим максимального сприяння для вжиття взаємовигідних заходів за участю міжнародних партнерів, з безперечним урахуванням і дотриманням національних інтересів країни.

Метою підготовки Стратегії співробітництва до 2025 р. є визначення стратегічних напрямів і пріоритетів співпраці та запровадження механізмів координації регуляторів фінансового сектору, уряду, державних органів та професійних учасників ринку для досягнення кінцевих цілей розвитку вказаного сектору.

Структура Стратегії має містити такі складові:

- 1) Загальна частина;
- 2) Основні результати співробітництва з МФО та проблеми, що виникли на сучасному етапі;
- 3) Перспективи розвитку співпраці з МФО;
- 4) Напрями і завдання співробітництва з МФО;

- 5) Розвиток партнерства з МФО, забезпечення реалізації національних інтересів;
- 6) Державна політика у сфері підвищення ефективності співпраці з МФО;
- 7) Очікувані результати виконання Стратегії.

Для ефективної реалізації Стратегії співробітництва до 2025 р. необхідно опрацювати пропозиції стосовно оптимізації функціонально-інституційного механізму державного управління спільними з МФО інвестиційними проектами, що є перспективним для подальших досліджень.

На підставі викладеного можна зробити такі висновки. Україна протягом 29 років намагається налагодити плідне співробітництво з МФО. Було досягнуто певних позитивних результатів, однак залишається низка невирішених питань, які перешкоджають поглибленню взаємовідносин. З одного боку, співпраця з МФО є надійним і стабільним джерелом довгострокового фінансування пріоритетних проектів розвитку, дає змогу отримувати кредитні ресурси за найвигіднішими умовами для розбудови стратегічно важливих секторів економіки й інфраструктури, упровадження структурних реформ, фінансування державного бюджету та регулювання платіжного балансу, забезпечує доступ до найкращої міжнародної практики, стандартів і професійної експертизи проектів. З другого боку, кредити МФО формують довгострокову боргову залежність, хоч і надають допомогу в середньостроковому періоді.

Під час розроблення нових стратегічних документів слід зважати на головні аспекти реальної картини співпраці з МФО, дотримуючись національних інтересів у сфері підтримання відповідного рівня фінансової безпеки держави. Водночас варто об'єктивно оцінювати ситуацію, забезпечувати режим максимального сприяння для вжиття взаємовигідних заходів за участю міжнародних партнерів.

Доцільно й далі докладати зусиль у напрямі підвищення результативності спільних програм. Насамперед ідеться про укладання вітчизняних норм і правил та їх гармонізацію з європейськими (з урахуванням обраного вектора розвитку) задля ефективнішого уникнення ризиків і управління ними, моніторингу процесів підготовки, реалізації й оцінювання результативності таких програм.

Окрім того, довгостроковому зростанню конкурентоспроможності економічних агентів сприятимуть бюджетна консолідація, відновлення стабільності фінансового сектору, подолання корупції, поліпшення умов для підприємницької діяльності, досягнення низького й стабільного рівня інфляції, оздоровлення банківської системи, посилення зовнішньої фіскальної позиції, збільшення надходжень за рахунок розширення бази оподаткування, підвищення прозорості, прискорення приватизації та інші подібні чинники, які перебувають у центрі уваги всіх гілок української влади в контексті взаємовідносин з ЄБРР, Групою Світового банку та іншими МФО.

Список використаних джерел

1. *Кадацька А. А.* Міжнародно-правове регулювання відносин між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 9. С. 82–91.

2. Кожухова Т. В. Фінансування Світовим банком проектів розвитку в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 15. С. 17–20.
3. Колосова В. П. Інституційно-правове забезпечення співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2016. № 4-5. С. 97–105.
4. Колосова В. Напрями вдосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції. *Схід*. 2016. № 6. С. 27–34. URL: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2016.6\(146\).91296](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2016.6(146).91296).
5. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України / за ред. Т. І. Єфименко. Київ : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2015. 446 с.
6. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. управління”. Київ, 2015. 496 с.
7. Концепція партнерства з Україною на 2017–2021 фінансові роки / Світовий банк. 2017. 20 черв. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/infographic/2017/06/20/country-partnership-framework-for-ukraine-2017-2021>.
8. Стратегія діяльності в Україні 2018–2023 / European Bank for Reconstruction and Development. 2018. 3 жовт. URL: <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395275794672&pagename=EBRD%2FContent%2FDownloadDocument>.
9. Нова стратегія ЄБРР: Маркарова назвала плюси для бізнесу. *Укрінформ*. 2018. 9 жовт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2555193-nova-strategia-ebrr-markarova-nazvala-plusi-dla-biznesu.html>.
10. Usov A. EBRD approves new strategy for Ukraine. (2018. October 10. URL: <https://www.ebrd.com/news/2018/ebrd-approves-new-strategy-for-ukraine.html>.
11. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” : указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
12. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019–2022 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2019-%D0%BF>.
13. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>.
14. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 № 415-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80>.
15. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року : постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 № 391. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” : указ Президента України 26.05.2015 № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
17. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2019 № 849. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/849-2019-%D0%BF>.
18. Концепція щодо підвищення ефективності впровадження спільних з МФО проектів. Міністерство фінансів України. 2018. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/kabinet>

ministriv-skhvalyv-kontseptsiiu-pidvyshchennia-efektyvnosti-vprovadzhennia-spilnykh-z-mfo-proektiv.

19. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Стратегічні орієнтири розвитку співробітництва України з Європейським інвестиційним банком. *Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів* : тези Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 15 травня 2019 р., КНТЕУ. С. 18–20. URL: <http://doi.org/10.31617/knute.2019-05-15.01>.
20. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Стратегічні напрями міжнародного фінансового співробітництва України на середньостроковий період. *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції* : тези III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів та молодих вчених, 23 жовтня 2019 р. ; ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, м. Івано-Франківськ. С. 276–278.

References

1. Kadatska, A. A. (2015). International legal regulation of relations between Ukraine and the European Bank for Reconstruction and Development. *Almanac of International Law*, 9, С. 82–91 [in Ukrainian].
2. Kozhukhova, T. V. (2015). World Bank Financing of the development projects in Ukraine. *International Humanitarian University Herald. Economics and Management*, 15, 17–20 [in Ukrainian].
3. Kolosova, V. (2016). Institutional and Legal Framework for Cooperation with International Financial Institutions. *State and regions. Series: Economics and Business*, 4-5, 97–105 [in Ukrainian].
4. Kolosova, V. (2016). Areas of improvement of mechanisms of attracting financial resources of international institutions in the financial globalization and European integration. *Skhid*, 6, 27–34. DOI: 10.21847/1728-9343.2016.6(146).91296 [in Ukrainian].
5. Iefymenko, T. I. (Ed.). (2015). *Improving public finance management and reforming Ukraine's tax system*. Kyiv: SESE “The Academy of Financial Management” [in Ukrainian].
6. Iefymenko, T. I., & Bilorus, O. H. (2015). *Financial globalization and European integration*. Kyiv: SESE “The Academy of Financial Management” [in Ukrainian].
7. World Bank. (2017, June 20). *The concept of partnership with Ukraine for 2017-2021 financial years*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/news/infographic/2017/06/20/country-partnership-framework-for-ukraine-2017-2021> [in Ukrainian].
8. European Bank for Reconstruction and Development. (2018, October 3). *Strategy for activities in Ukraine 2018-2023*. Retrieved from <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395275794672&pagename=EBRD%2FContent%2FDownloadDocument> [in Ukrainian].
9. New EBRD strategy: Markarova called for business. (2018, October 9). *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2555193-nova-strategia-ebrr-markarova-nazvala-plusi-dla-biznesu.html> [in Ukrainian].
10. Usov, A. (2018, October 10). *EBRD approves new strategy for Ukraine*. Retrieved from <https://www.ebrd.com/news/2018/ebrd-approves-new-strategy-for-ukraine.html> [in Ukrainian].
11. President of Ukraine. (2015). *On the Ukraine 2020 Sustainable Development Strategy* (Decree No. 5/2015, January 12). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].

12. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). *On approval of the Medium-Term Strategy for Public Debt Management for 2019-2022* (Decree No. 473, June 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). *On the approval of the Strategy for reforming the public financial management system for 2017-2020* (Decree No. 142-p, February 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> [in Ukrainian].
14. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). *On Approval of the Action Plan for Implementation of the Strategy for Reforming the Public Financial Management System for 2017-2020* (Decree No. 415-p, May 24). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80> [in Ukrainian].
15. Board of the National Bank of Ukraine. (2015). *On approval of the Comprehensive Program for Development of the Financial Sector of Ukraine until 2020* (Decree No. 391, June 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> [in Ukrainian].
16. President of Ukraine. (2015). *On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 6, 2015 "On the National Security Strategy of Ukraine"* (Decree No. 287/2015, May 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> [in Ukrainian].
17. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). *On approval of the Program of activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine* (Decree No. 849, September 29). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/849-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
18. Ministry of Finance of Ukraine. (2018). *The concept of improving the efficiency of implementing joint projects with MFIs*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/news/kabinet-ministriv-skhvalyv-kontseptsiu-pidvyshchennia-efektyvnosti-vprovadzhennia-spilnykh-z-mfo-proektiv> [in Ukrainian].
19. Klymenko, K. V., & Savostianenko, M. V. (2019, May 15). Strategic guidelines for the development of cooperation between Ukraine and the European Investment Bank. *Financial and credit systems in the face of changing business cycles*, 18–20. Kyiv. DOI: 10.31617/k.knute.2019-05-15.01 [in Ukrainian].
20. Klymenko, K. V., & Savostianenko, M. V. (2019, October 23). Strategic directions of Ukraine's international financial cooperation for the medium term. *Actual problems of socio-economic development: regional peculiarities and world trends*, 276–278. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].